

Carsten Niebuhr Biblioteket

En bogserie om islamisk kultur

15:2008

**Profeten Muhammads
hustruer**

Af Ana Belén Soage

**Mellem virkelighed
og fantasi**

Rabi'a al-'Adawiyah
og den guddommelige
kærlighed

Af Duni Ghali

Den hellige Moder

Jomfru Maria som
fælles referencepunkt
for muslimer og
kristne i Egypten
Af Kees Hulsman

Hizbollahs Maria

Af Jakob Skovgaard-
Petersen

Kvinder i Koranen er
den femtende udgiv-
else i Carsten Niebuhr
Biblioteket, en serie,
som C.L.Davids Fond og
Samling udgiver sammen
med Carsten Niebuhr
Afdelingen, Københavns
Universitet, med det
formål at gøre lodige
bøger om islamisk kultur
tilgængelige på dansk.

Brug bestillingskortet
bag i bladet

www.cnbib.dk

KVINDER I KORANEN HELLIGTEKST, TRADITION OG FORTOLKNING

**BARBARA
FREYER
STOWASSER**

EN BOG I CARSTEN NIEBUHR BIBLIOTEKET

Carsten Niebuhr Biblioteket

Carsten Niebuhr Biblioteket er en bogserie om islam og islamisk kultur og historie. Nogle af bindene i serien oversættes til dansk, andre bliver skrevet direkte. De henvender sig alle til den ikke-specialiserede læser og tilrettelægges efter de bedste traditioner for dansk bogarbejde, omsat til det 21. århundrede.

Carsten Niebuhr Biblioteket udgives i fællesskab af C.L. Davids Fond og Samling og Carsten Niebuhr Afdelingen på Københavns Universitet. Titlerne i serien udvælges af en redaktion bestående af redaktør Pernille Bramming, arkitekt, professor Hans Munk Hansen og professor Jakob Skovgaard-Petersen.

Seneste udgivelse i serien var *Al-Azhar* af Hans Munk Hansen, Jakob Skovgaard-Petersen og Johannes Pedersen. De kommende er *Kvinder og køn i islam* af Leila Ahmed og *Rumi før og nu, Øst og Vest* af Franklin Lewis.

Hver udgivelse i serien har sit eget præsentationsblad. Bøger og blade kan bestilles på kuponen.

Carsten Niebuhr Biblioteket udsendes på Forlaget Vandkunsten.

Barbara Freyer Stowasser:
**Kvinder i Koranen.
Helligtekst, tradi-
tion og fortolkning.**
Oversat af Dorte
Bramsen og tilrette-
lagt af Carl Zakrisson
og Åse Eg Jørgensen.

16 x 24 cm, 340 sider,
indbundet

Pris 249 kr. (abonne-
mentspris 200 kr.)
ISBN 978-87-91393-
83-9.

Barbara Freyer Stowasser: Kvinder i Koranen. Helligtekst, tradition og fortolkning

Islamiske opfattelser af kvindens stilling og rolle i samfundet har givet anledning til stor debat, både i Vesten og i den muslimske verden. Trods den store offentlige fokus på emnet, har der ikke været bedrevet megen systematisk forskning over kvindens stilling i Koranen. Stowassers bog udfylder dette hul.

Ved at fortælle om kvinderne i Koranen og de senere fortolknin-
ger introducerer hun islamiske læresætninger og deres nuværende politiske og socio-økonomiske rolle. Stowasser skaber en forbindelse mellem kvinden som kulturelt sym-
bol og islamisk selvopfattelse fra de tidligste tider til i dag.

Forsidebilledet stammer fra en stor tv-serie om Jomfru Maria (Maryam), som al-Manar, Hizbollahs tv-station i Beirut, udsendte i 2003.

Barbara Freyer Stowasser er professor i arabiske og islamiske studier ved Center for Contemporary Arab Studies på Georgetown University. Hun underviser i arabisk kultur, kvinder i Koranen, koraneksegese og den islamiske by.

JAKOB SKOVGAARD-PETERSEN*

KVINDER I KORANEN OG DEN ISLAMISKE TRADITION

Den store fortjeneste ved Barbara Stowassers bog er undersøgelsen af, hvordan muslimske lærde igennem tiden har lagt vægt på forskellige aspekter af de kvindeskikkelser, som de kendte gennem deres religiøse tradition. Koranen havde sin ret begrænsede kvindelige rolleliste, mens Hadith-litteraturen først og fremmest havde profeten Muhammads mange koner, som med tiden fik tilnavnet »de troendes mødre« som udtryk for deres status som autoriteter og eksempler til efterfølgelse. Herved får man et indblik i de forandringer der er sket i muslimsk tænkning, som kontrast til den idé om en bestemt og uforanderlig »islam«, som vi så tit kan læse om i avisernes indlæg.

For muslimske kvinder i det 20 århundrede har udfordringen været at finde nye dimensioner af disse kvinder, som kunne understøtte nogle af deres forhåbninger om frigørelse. Det har ikke været let; for det første afspejler både Koranen og Hadith en ældre tid, hvor kvinder som en selvfølge var underlagt mænd, også i deres vigtigste livsbeslutninger. For det andet er de kvindelige forbilleder igennem århundrederne alene blevet

fortolket af mænd, som i praksis havde monopol på udlægningen af skrifternes etiske og juridiske lære. For det tredje er det selv i det 21. århundrede stadig et særsyn, at kvinder påtager sig at fortolke Koranen og Hadith; i takt med den voksende alfabetisering og skolegang, også for piger, er det ganske vist sket mere og mere hyppigt, og selv i de mest konservative lande som Saudi-Arabien og Pakistan er der kvinder, der læser, udlægger og underviser i de hellige skrifter.

Kvindens nytolkning af den islamiske tradition begyndte i det små allerede for 100 år siden. Et tidligt eksempel er libanesiseren Zaynab Fawwaz (1850-1914), der så tidligt som 1894 udgav en stor encyklopædi over berømte kvinder – fra Cleopatra til Dronning Victoria – med det sigte at vise, hvor meget kvinder faktisk kan mestre, hvis de får lov. Fawwaz inddrog naturligvis også mange muslimske kvindelige skikkelser med den samme hensigt; dels religiøse skikkelser som profetens hustruer, dels historiske personer som dronning Shagarat ad-Durr (»Perletræ«), der kom til magten i Egypten i 1250.

Kvinder, der søgte at nytolke den islamiske historie, var imidlertid oppe imod den kendsgerning, at denne tradition var forvaltet af mænd. Og det er stadig mændene, der har de højeste uddannelser og positioner. Men faktisk var det ikke alle kvinder, der kastede sig over materialet med en emancipatorisk dagsorden. Eksempelvis var den første kvindelige koranfortolker af betydning, Aisha Abd al-Rahman (1913-81), som skrev under

* Dr. phil. Jakob Skovgaard-Petersen (f. 1963) er professor ved Carsten Niebuhr Afdeling på Københavns Universitet og tidligere direktør for det Dansk-Egyptiske Dialog Institut i Cairo.

Han har forsket i moderniseringen af den islamiske verden i det 19. og 20. århundrede og har bl.a. udgivet *Defining Islam for the Egyptian State*, Leiden, 1997, og *Moderne Islam*, Gyldendal. Sidstnævnte er netop udkommet i en revideret udgave med nye tekster.

pseudonymet Bint ash-Shati, faktisk på mange måder socialt konservativ. Hendes fortolkninger findes blandt andre gengivet i Stowassers bog.

Mange muslimske kvinder har naturligvis valgt simpelt-hen at ignorere traditionen og forfølge deres sociale og kønspolitiske projekt uden at forsøge på at begrunde det i islams hellige skrifter. Enkelte har endda valgt at angribe den, særligt midt i det 20. århundrede da modernistiske ideologer som marxisme og kommunisme var populære.

I den første halvdel af det 20 århundrede var der derfor skribenter, som ikke havde en islamisk uddannelse, men alligevel tillod sig at kaste sig over det islamiske historiske materiale og fortolke det radikalt nyt. Med moderniseringen af den muslimske verden opstod der nye erhverv som forfattere, akademikere og journalister, og særligt i 1930'erne kom der en bølge af nye litterære tolkninger af den islamiske tradition. Forfatterne var motiveret af et ønske om at vise, at den islamiske tradition var mere progressiv, end den traditionelt var blevet opfattet. Det gjorde de til dels for at beskytte deres religion og identitet imod en vestlig kritik af islamisk tilbagestående – somme tider baseret på en vestlig forsknings-tradition, der ikke lagde fingrene imellem, når det kom til emner som Muhammads mange ægteskaber. Denne kritik, ikke mindst af kvindens stilling, tjente også som legitimering af kolonialismen som en civilisering. Men

»Yusuf og Zulaikha sammen efter at de er blevet gift«. Miniature fra Djamis Yusuf wa Zulaikha, malet af Muhammad Rafi. Davids Samling.

forfatterne tog også emnet op, fordi de ønskede at modernisere deres egne samfund, som i deres øjne faktisk var gammeldags og religiøst forstokkede og de vidste at det ville blive nemmere at få deres landsmænd med på vognen, hvis projektet blev grundet i den islamiske tradition.

Kvindens stilling var central i modernisternes strategi, ligesom den var det for kolonialisterne. Man søgte og fandt »nye« kvindeskikkelser i den islamiske tradition, kvinder som udviste selvstændighed, modenhed og i enkelte tilfælde endda spirituel dybde. En sådan nyopdaget kvinde er mystikeren Rabia al-Adawiyya, som Duna Ghali skriver om i dette blad.

Den modernistiske strategi virkede troværdig i første halvdel af det tyvende århundrede. Og faktisk også i afkoloniseringen i 1950'erne og 60'erne, da den dominerende ideologi i mange muslimske samfund, nemlig nationalismen, i de fleste tilfælde var modernistisk og sekulært. Man var optaget af at vise, at de nye stater kunne klare sig selv og bygge blomstrende samfund. I det omfang, religionen overhovedet blev inddraget, gjaldt det for dens repræsentanter – mænd såvel som kvinder – at vise, at islam skam ikke stod i vejen for den moderne udvikling, men ret fortolket faktisk havde prædikeret om velfærdsstaten, ligestilling og fremskridt allerede for 1400 år siden. Muslimske lærde fandt derfor hidtil upåagtede steder i skriften og i profetens eksempel, der pegede mod en socialistisk og egalitær lære i islam. I alt fald

hvad angik kvindens ret og muligheder for at stemme, uddanne sig og arbejde. De fleste lærde var dog ikke i tvivl om, at der var grænser for kvindens ligestilling, når det kom til at bestride høje samfundsposter, ligesom hun også i ægteskabet måtte siges at være underlagt manden, der – med et typisk forklarende billede – var den kaptein, som ethvert skib havde brug for.

Med den islamiske vækkelse fra 1970'erne, og Saudi-Arabiens voksende økonomiske og ideologiske vægt, er kampen om islams kvinder gået ind i en ny fase. Der er stadig modernister, som skriver værker om profetens hustruer for at vise, at de var selvstændige. Men andre skriver værker om »de troendes mødre« for at vise, at de var fromme og lydige. Og disse nykonservative bøger sælger godt! Som Ana Belen Soage viser i sin artikel, har de dog overtaget træk fra den mere progressive litteratur; eksempelvis er alle enige om, at Muhammad indgik sine mange ægteskaber, ikke af begær efter kvinder, men ud fra høje sociale motiver.

Profetens seksualitet og kødelighed er faktisk et af de mest kontroversielle emner i dag. I 2007 vakte Egyptens mufti voldsom furor, da det kom frem, at han engang havde skrevet, at profetens fæller dyrkede ham i en sådan grad, at de drak hans tis. Dette var baseret på islamske kilder, men stadig uacceptabelt i en Arabisk Verden, der gennem de senere årtier har gennemgået en form for victorianisering. Og netop i dette forår, 2008, raser der en endnu større storm om en bog, »Kærlighed og sex

i profetens liv«, i den genre vi her beskæftiger os med. Dens kvindelige forfatter, Bishant Rashad, er blevet erklæret kætter og truet på livet, og den egyptiske kulturminister er i februar blevet kaldt i samråd i parlamentet om lovligheden af bogen.

En af Koranens kvinder, nemlig Jomfru Maria, bliver i dag brugt som forbillede, ikke bare for samlivet mellem kvinder og mænd, men for samlivet mellem kristne og muslimer. Som Stowasser forklarer, er Maria – eller Miryam som hun hedder i den islamiske tradition – Koranens mest interessante og udbyggede kvindeportræt; mere detaljeret beskrevet end i Bibelen. Koranen beretter om hendes opvækst og kaldelse og hendes dramatiske fødsel af Jesus. Som i Bibelen er der tale om en jomfrufødsel, og Maria må lide under folks mistænkeliggørelse af hendes dyd. Som den der mirakuløst kan føde som jomfru er hun imidlertid i stand til at udføre et under, og den kendsgerning, at Guds engel har talt til hende, sætter hende i en særlig kategori, tilsyneladende beslægtet med de mandlige profeter.

Bladets to sidste artikler handler om jomfru Maria og hendes særlige rolle som en figur, der kan samle kristne og muslimer. Hendes historie og hellighed hersker der i modsætning til Jesu således basal enighed om.

ANA BELÉN SOAGE* PROFETEN MUHAMMADS HISTRUER

Det 20. og 21. århundredes muslimske skribenter har genopdaget profeten Muhammads hustruer. Tidligere muslimske teologer og historikere var bestemt ikke uvidende om, at Muhammad var gift med adskillige kvinder – kvindernes navne var velkendte – men det er først i sidste og nuværende århundrede, at Profetens ægteskabelige forhold er blevet gjort til genstand for en hel litteraturgenre. Til genren bidrager ikke kun muslimske teologiske lærde, hvilket er værd at bemærke, om end det i stigende grad synes at være tilfældet. Den nye genre af islamisk religiøs litteratur er interessant, netop fordi den er ny og moderne; den formulerer og definerer normer for ægteskabelig opførsel her og nu og slår fast, at profetens sunna stadig er eksemplet til efterfølgelse.

Men hvorfra kender de moderne forfattere til detaljerne i Muhammads ægteskab? Hvorfra ved de, hvem han elskede mest, hvem han tilbragte mest tid med, og hvorfor han giftede sig med de kvinder, han gjorde? Deres kilder er de klassiske profetbiografier, siyar, hvoraf den tidligste stammer fra omkring år 800, dvs. den er forfattet næsten 200 år efter Muhammads død. Detaljerne i

* Ana Belén Soage (f. 1973) har en universitetsgrad i arabiske og hebraiske studier fra University of Granada. Hun er p.t. i Egypten, hvor hun indsamler materiale til en ph.d.-afhandling. Hun har tidligere bl.a. udgivet artiklerne »Shaykh Yusuf al-Qaradawi: Portrait of a leading Islamist cleric«, i

Middle East Review of International Affairs 12:1 (marts 2008), s. 51-68, »Hasan al-Banna or the politisation of Islam«, i *Totalitarian Movements and Political Religions* 9:1 (marts 2008), s. 21-42, og »Rashid Rida's legacy«, i *The Muslim World* 98:1 (januar 2008), s. 1-23.

den og andre senere kan altså på ingen måde bekræftes som historisk korrekte, men afspejler i stedet en del af de traditioner om Muhammads liv som blev kanoniseret i løbet af den abbasidiske periode (750-1258).

Moderne levnedsskildrere af Profetens hustruer har bl.a. udset sig som opgave at beskrive det ideelle ægteskabelige liv. Ved en selektiv læsning af de klassiske kilder trækker de elementer frem, der har relevans og kan accepteres af muslimer i dag. Det er ikke nødvendigvis en let opgave, eftersom de sociale normer har ændret sig gennem tiden. Slaveri var for eksempel en velintegreret del af livet på profetens tid og under det umayyadiske og abbasidiske dynasti, men er i dag ulovligt og anses for at være uacceptabelt. Beskrivelser af institutionen må derfor tones ned. Her vil vi imidlertid fokusere på relationen mellem mænd og kvinder.

KLASSISKE

KILDER Centralt i de klassiske biografiers beskrivelse af Profetens ægteskaber står Muhammads absolutte magt over sine hustruer. Det har de progressive i den muslimske verden det svært med, mens det uden tvivl appellerer til de mere konservative kræfter.

Ifølge de klassiske kilder giftede Muhammad sig mindst ni gange; nogle kilder fastsætter endda antallet af hans hustruer til fjorten. Dette står i kontrast til, at Gud i Koranen beordrer muslimske mænd til højst af

gifte sig med fire kvinder (sura 4:3). Klassisk islamisk teologi løste dette problem ved at hævde, at Profeten tilhørte en særlig klasse af mænd, hvem Gud tillod et ubegrænset antal af hustruer. David og Salomon havde hundredvis.

Det 20. og 21. århundredes levnedsskildrere benægter på ingen måde, at Muhammad tog sig mange hustruer, men de vil typisk fremhæve, at han ikke ægtede dem for sin seksuelle fornøjelses skyld, men som et udslag af sin sociale samvittighed. Han ønskede at give dem et bedre liv. Profeten var på ingen måde følelsesmæssigt umoden; han var faktisk monogam og loyal overfor den samme kvinde i det meste af sit liv. Den kvinde var Khadija, en rig enke, som var femten år ældre end Muhammad og for hvem han gjorde forretninger. Hun friede til ham, og ikke omvendt, imponeret over hans ærlighed og dygtighed, hvilket klart demonstrerer kvinders selvsikkerhed i den præislamiske periode – i hvert fald hvad angår dem, der havde en vis social status. Muslimske levnedsskildrere beskriver deres forhold som ømt; Khadija blev en slags stedfortræder for den mor, Muhammad havde mistet i sin barndom. Hun gav ham også de eneste børn, der overlevede: Zaynab, Ruqayya, Umm Kulthum og Fatima. Og vigtigst af alt beroligede hun Profeten, da han fortalte hende om ærkeenglen Gabriels besøg, og hun var den første person, der konverterede til islam.

ÆGTESKAB SOM ALLIANCE OG BESKYTTELSE

Som det fremgår, gør de moderne levnedsskildrere sig i det hele taget umage med at finde frem til og fremhæve de ædle motiver, der lå til grund for Muhammads polygame forhold. De peger for det første på, at ægteskaberne cementserede vigtige alliancer, for eksempel var 'Aisha bint Abu Bakr og Hafsa bint 'Umar døtre af to af hans nærmeste hjælpere. De blev sammen med to andre hjælpere, til hvem Muhammad bortgiftede sine døtre – Fatima til 'Ali og Ruqayya (og senere Umm Kulthum, da Ruqayya døde) til 'Uthman – de fire retledte kaliffer, al-Khulafa' al-Rashidun. Muhammad indgik også ægteskab som et forsøg på at forbedre forholdet til sine fjender. Således giftede han sig med Umm Habiba, datter af Abu Sufyan, der ledte de Quraysh-folk, som bekæmpede islam, ligesom han giftede sig med Juwayriyya og Safiyya som tegn på, at han havde indgået forlig med de stammer, de tilhørte, nemlig Banu Mustaliq og (den jødiske) Banu Nadir. At han af orientaler er blevet angrebet for at gifte sig med Safiyya umiddelbart efter at have slået hendes mand ihjel er en anden sag.

For det andet påpeger de moderne levnedsskildrere, at Muhammad indgik flere ægteskaber for at beskytte muslimske enker og forældreløse, især kvinder, hvis mænd eller fædre var døde i islams sag. Således giftede han sig med Sawda bint Zam'a, Zaynab bint Khuzayma og Umm Salama. Andre ægteskaber indgik han, fordi

de givne kvinder var blevet skilt eller deres mænd havde forladt islam. Ramla bint Abi-Sufyans mand overgik f.eks. til kristendommen, og Zaynab bint Jahsh var fraskilt. Profetens ægteskab med sidstnævnte skabte dog en del røre i det medinensiske samfund, og omstændighederne i forbindelse hermed skal beskrives nærmere.

ZAYNAB- SKANDALEN

Zaynab var aristokrat fra Qurash-stammen, den stamme, som også Muhammad tilhørte. Muhammad havde arrangeret, at hun blev gift med Zayd, en tidligere slave, som han havde frigivet og adopteret. Et ægteskab af en sådan karakter tjente til at vise, at i islam er der ingen klasseforskelle; som Koranen lyder: »Den fornemste af jer er i Guds øjne den af jer, der er mest gudfrygtig« (49:13).

Hvad der førte til, at hun siden blev gift med Profeten, har det 19. og 20. århundredes vestlige levnedsskildrere af Muhammad dvælet meget ved. Deres version af historien, som er baseret på den klassiske biografiske litteratur, lyder, at Muhammad en dag kom for at besøge Zayd og uforvarende kom til at se Zaynab utildækket. Han blev slået af hendes skønhed, og så snart Zayd fandt ud af det, lod han sig skille fra Zaynab, så Profeten kunne gifte sig med hende. Der var dog et problem: Ifølge Koranen var det ikke tilladt en mand at gifte sig med sin søns tidligere hustru. Det blev dog hurtigt løst. Et

koranvers (33:4) om, at adoption er illegitimt, blev åbenbart, og Zayd var derfor ikke længere at betragte som Muhammads søn.

Profetens håndtering af sagen er ifølge det 20. århundredes standard umoralsk og har medført, at Muhammads moralske habitus som sådan er blevet fordømt af nogle vestlige forskere og missionærer. Det er derfor ikke underligt, at moderne muslimske forfattere afviser den orientalistiske version af historien og i stedet påpeger, at ægteskabet mellem Zayd og Zaynab havde været ulykkeligt på grund af deres standsforskelle. Zayd bad derfor Profeten om lov til at lade sig skille fra hende, hvilket han fik, hvorfor Profeten giftede sig med hende. Han ønskede ikke, at hun skulle blive stigmatiseret som fraskilt. Hvad angår åbenbaringen om, at adoption er illegitimt, så er den ifølge de muslimske forfattere ikke et eksempel på, at Muhammad modtog åbenbaringer til egen fordel; Muhammad giftede sig hovedsageligt med Zaynab for at illustrere og understrege, at adoption er *bid'a*, dvs. illegitim fornyelse, ikke-islamisk praksis.¹

HISTORIEN OM HALSKÆDEN

»Zayd-affæren«, som den kaldes, er et godt eksempel på, hvordan orientalistiske og vestlige beskrivelser af Muhammad har tvunget muslimske forfattere til at tage emner af moralsk karakter op og forsvare Profeten. Beskrivelserne har i det hele taget

ændret forfatterens fokus i deres Muhammad-biografier. Et andet eksempel er det berømte tilfælde med de sataniske vers.

Her vil vi imidlertid se nærmere på en hændelse, der er knap så kendt, og som i det 20. århundrede går under navnet »historien om halskæden«. Den er centreret omkring 'Aisha, som Profeten giftede sig med, mens hun endnu var barn. Hun mistede en tidlig morgen sin halskæde på vej hjem fra en militærekspedition, og mens hun ledte efter den, drog karavanen, som hun var en del af, videre, og hun blev ladet tilbage. Heldigvis kom en ung beduin forbi og eskorterede hende tilbage til Medina, men her blev hun mødt med mistro og folk begyndte snart at stille spørgsmål ved hendes ærbarhed. Nogle af Profetens fæller rådede da Profeten til at lade sig skille fra hende; som 'Ali påpegede »kvinder er der nok af«. Men Gud kom 'Aisha til undsætning og åbenbarede et vers, som ikke bare rensede hende, men også fastslog, at straffen for at bagvaske dydige kvinder er piskeslag (Koranen 24:4, 12-16).

De klassiske biografier beskriver 'Aisha som Muhammads ynglingshustru og som havende en vindende karakter. Hun siges nogle steder at have været så vidende og dannet, at Profetens fæller kom til hende for at få svar på især kvinde- og familierelaterede spørgsmål. Endvidere beskrives hun som livlig og selvsikker og som en, der godt kunne lide at prale med, at hun som den eneste var kommet til Profeten som jomfru. Hun havde en skarp

¹ Abdullah Shihata, *Al-mar'a al-muslima bayna al-madi wa-l-hadir* (Cairo: Al-hay'a al-misriyya al-'amma lil-kitab, 1984), s. 167.

tunge og ingen kunne vide sig sikker i hendes nærhed, heller ikke Profeten. Ifølge traditionen udbrød 'Aisha efter at et vers om, at det var Profeten tilladt at gifte sig med kvinder, der skænkede sig selv til ham (Koranen 33:50), blev åbenbart: »Gud har sandelig travlt med at lade dig gøre, som du vil!«

'Aisha blev efter Profetens død en af de vigtigste kilder til Hadith, dvs. til beretningerne om Muhammads ord og handlinger. Endvidere gik hun ind i politik og fik en ledende rolle i et opgør mod 'Ali, som hun havde set skævt til siden historien om halskæden. I det såkaldte »kamelslag« ledte hun sine egne tropper, men tabte, og tog siden tilbage til Medina, hvor hun trak sig tilbage.

DE TROENDES

MØDRE De fleste vers, der omhandler eller er henvendt til Profetens hustruer, blev åbenbart i de sidste år af Profetens levetid. Koranen refererer til hustruerne som ummahat al-mu'minin, dvs. de troendes mødre (Koranen 33:6), hvilket befæster deres status som genstand for respekt og ærbødighed. Med denne fulgte imidlertid ikke bare privilegier, men også forpligtelser. Profetens hustruer blev praktisk talt isoleret i deres huse og måtte tildække hele kroppen inklusive hænder og ansigt, når de var i nærheden af mænd, de ikke var i direkte familie med. Restriktionerne gjaldt også efter Muhammads død, og det var dem ikke tilladt at gifte sig igen (Koranen 33:53, 32-33).

I modsætning hertil blev andre kvinder kun bedt om at »holde øjnene for sig selv og vogte over deres køn; de må ikke fremvise deres pryd, bortset fra det deraf, der er synligt, og de skal lægge deres hovedslør hen over deres halsudskæring« (Koranen 24:31). Det mener alle lærde i dag dog ikke; nogle muslimske sheikher agiterer for, at alt på en kvinde, inklusive hendes ansigt, hænder og stemme, er 'awra, dvs. skammelige, og at de vers, der foreskriver niqab (ansigtsslør) er henvendt til alle kvinder, ikke bare til Profetens hustruer.²

Ifølge den marokkanske sociolog og feministiske forfatter Fatima Mernissi videregav Profetens hustruer ofte spørgsmål fra muslimske kvinder til Profeten. Umm Salama overbragte for eksempel et spørgsmål om, hvorfor Koranen kun henvendte sig til mænd, hvorefter et vers med ordlyden »troende mænd og kvinder« snart blev åbenbart.³ Muslimske kvinder henvendte sig i det hele taget ofte til Profetens hustruer; især hvis de havde spørgsmål til noget, de kun nødtigt ville tale med Profeten om (f.eks. menstruation eller sex).

PROFETENS HUSTRUER OG HADITH-LITTERATUREN

Som nævnt spillede Profetens hustruer en central rolle i overleveringen af traditioner om Profetens ord og gerninger. Hadith-litteraturen står derfor også som en vigtig kilde til information om dem. Som Barbara Freyer Stowasser

². F.eks. den tidligere saudiarabiske statsmufti 'Abd al-'Aziz ibn Baz (d. 1999) og Abu al-'Ala Mawdudi. Se Muhammad Hassan, »Tahdhir al-ahbab mimman

harama al-niqab« på http://www.islamway.com/?iw_s=Lesson&iw_a=view&lesson_id=278.

³. Fatima Mernissi: *Women and Islam. An historical and theological enquiry*; oversat af Mary Jo Lakeland (Oxford: Basil Blackwell, 1991), s. 118-9.

har vist, indeholder Hadith dog en del modstridende beretninger: Hustruerne præsenteres overordnet set som indbegrebet af dyd og retfærdighed, men adskillige traditioner påpeger i en ret kvindefjendsk tone, at de også var jaloux, irrationelle, grådige og bagtalende – dvs. besad egenskaber, som typisk kædes sammen med kvinder. Disse traditioner blev senere brugt til at retfærdiggøre en indskrænkelse af kvinders rettigheder og til at underminere deres position i samfundet.⁴

I moderne tid er der blevet sået tvivl om mange af disse anekdotiske beretningers troværdighed, eller de er blevet omfortolket. Hustruernes jalousi siges for eksempel at være et naturligt udtryk for deres store kærlighed til Profeten.⁵ Moderne tids muslimske kvinder ser i det hele taget Profetens hustruer, jaloux eller ej, som eksempler til efterfølgelse.

⁴ Barbara Freyer Stowasser: *Kvinder i Koranen*, kap. 8-10.

⁵ Ibid.

Artiklen er oversat af
Dorthe Bramsen

DUNA GHALI* MELLEM VIRKELIGHED OG FANTASI RABI'A AL-'ADAWIYAH OG DEN GUDDOMME- LIGE KÆRLIGHED

Har diskussionen om det såkaldte civilisationernes sammenstød forøget interessen for arabisk og islamisk litteratur i både Vesten og Mellemøsten, må man også tale om den enkelte civilisations interne uenigheder, herunder de forskellige religiøse retninger, skoler og bevægelser. Inden for islam er sufismen et godt eksempel på en kontroversiel religiøs retning. Faktisk var der sufier, som blev forfulgt for deres overbevisning, nogle kostede den endda livet. I alt fald ifølge den klassiske islamiske historieskrivning og ifølge sufierne selv

Men er alt, hvad vi har læst og fået at vide, rigtigt? Vi ved det ikke med sikkerhed. Fænomenet al-dass, at indføje/indskyde noget i den originale tekst, eksisterer både inden for historien og litteraturen. Alligevel fanges vi af de lyse punkter i sufismens åndelige dimension, især i mødet med litteraturen. Den giver os mulighed for at tænke dybere over livet; i litteraturen kan man i det

skrevet artikler i både arabiske aviser og tidsskrifter om litteratur og kultur i Danmark. Hun arbejder på det Kongelige Bibliotek, hvor hun er ved at oversætte H.C. Andersens eventyr til arabisk.

* Duna Ghali (f. 1963) er irakisk-dansk forfatter og har udgivet *En have med duft af mand*, Samleren 2007, og *Sene opdagelser, små sejre*, Samleren 2004. Hun har oversat adskillige danske digte til arabisk og

hele taget søge kompensation for et barsk liv, men også inspiration til alternativer. Et godt eksempel er litteratur om Rabi'a al-'Adawiya.

Rabi'a al-'Adawiyah (718-801?) var en kvindelig sufi-digter født i Basra i Irak. Hun er kendt for sin dyrkelse af den guddommelige kærlighed, og man mener, at mandlige digtere hentede stor inspiration hos hende. Hun betragtes i den islamiske tradition som en af de »usikre« personers, dvs. man ved ikke med sikkerhed, om hun har levet på den måde, det er beskrevet, og om hun overhovedet har eksisteret. Er Rabia' al-'Adawiya et rigtigt menneske? Eller er hun blevet skabt af folk, navnlig mænd, i tidens løb, for derefter at blive til den Rabi'a, vi læser om i dag? Troværdige historiske kilder er der meget få af, og vi kender ikke ret meget til hende.

Er Rabi'as skikkelse blevet skabt af mænd, kan man dog godt finde noget positivt i det. Det betyder, at i alt fald nogle mænd har savnet en kvinde, som var anderledes og utraditionel. Er hun ikke blevet skabt af manden, men har virkelig eksisteret, var hun en sand mønsterbryder, som fornægtede pengene og ægteskabet og ville leve livet alene, som hun havde lyst. Historien beretter da også om andre kvinder på hendes tid, som stædigt brød med mændenes verden. Således f.eks. 'Aisha Bint Talha, der var gift med Emiren af Irak, Mus'ab Ibn al-Zubayr. Hun nægtede at gå med hijab og dække håret til, idet hun ikke så nogen mening med at skjule sin skønhed. Det oprindelige formål med hijab var at skille frie kvinder fra slaver.

Rabi'a al-'Adawiyah bliver kaldt for den guddommelige kærligheds martyr. Sufismen markerer i hendes fortolkning, at man dør langsomt, betaget af den overraskende guddommelige effekt. Hun valgte kærligheden til Gud som en måde at leve og dyrke religionen på, og eftersom mange samtidige og senere sufimuslimer fulgte hende, blev den guddommelige kærlighed efterhånden et naturligt element i den islamiske sufisme. Sufisme som sådan dengang som nu er centreret om ideen om den rene kærlighed som en måde at nærme sig og forenes med Gud på. Om sin kærlighed skriver Rabi'a:

»Jeg elsker dig dobbelt: med lidenskabelig kærlighed og med en kærlighed, der er dig værdig
i den lidenskabelige kærlighed sanser jeg dig og kun dig
i den, der er dig værdig, løfter du sløret, så jeg ser dig.«

Hvordan denne sære hengivelse til den guddommelige kærlighed indfandt sig hos Rabi'a, er der mange bud på. Abd al-Rahman Badawi¹ mener, at det var slaveriets ydmygelse, der fik Rabi'a til at mærke det spirituelle budskab, da hun som slave blev solgt til en forretningsmand. Andre mener, at der lå en mislykket kærlighedshistorie bag. Uanset hvad, så voksede hun op i et miljø, hvor hun var omgivet af folk med samme spirituelle forståelse eller lidenskab som hende selv, blandt andet hendes gode venner asketerne Ibn Sufyan al-Thawri og Amir bin 'Abd Qays. Det leder tankerne hen på det kulturelle og sociale

¹ 'Abd al-Rahman Badawi:
Shahidat al-'Ishq al-Ilahi,
Cairo, 1946

miljø i Basra, og på hvor udbredt det var, at moskeerne blev anvendt som rum for studiekredse af lærde mænd, teologer såvel som digtere. Det var da også i Basra, de vigtigste religiøse strømninger og den modigste tænkning udsprang, og her de store filosofiske skoler blev etableret. Imam al-Hassan al-Basri (om han levede på Rabi'as tid vides ikke helt), havde f.eks. en studiekreds i moskéen Madjlis al-Basri, hvor teologer og folk mødtes for at diskutere forskellige emner. Det var ud fra den, at den første egentlige teologiske skole, al-Mu'tazila, udsprang. Al-Basri og en af hans elever, Wasil ibn Thana', blev uenige om nogle punkter, hvorefter sidstnævnte brød med gruppen og dannede sin egen bevægelse. Han blev fulgt af 'Amr Ibn 'Ubayd og senere al-Djahiz. Mu'tazila fik stor betydning for udviklingen af den arabiske filosofi ved at betone den rationelle tænkning og for grundlæggelsen af filologien ('ilm al-kalam), der systematiserede grammatikken. Filologer fra Basra har således afgørende medvirket til, at det klassiske arabiske sprog ser ud, som det gør, navnlig Abu al-Aswad al-Du'ali og al-Khalil ibn Ahmad al-Farahidi.

Rabi'a havde tilhængere, og hun havde modstandere. Modstanderne dæmoniserede hende og beskyldte hende for at være skinhellig eller ateist. De kunne bl.a. ikke lide, at hun ikke afskyede Satan, idet som hun skrev: »Mit hjerte er fyldt med kærlighed til Gud, så der ikke bliver plads til at hade«. Ifølge Badawi gennemløb hendes kærlighed flere stadier. Den begyndte som en angrende

indstilling, men udviklede sig efterhånden som hun blev fortrolig med tadjahhud - at læse Koranen og betro sig til Gud. Noget andet, som modstanderne nok bed mærke i, var, at Rabi'a tog afstand fra at tage på pilgrimsfærd og besøge Guds hus (al-Ka'bah). Hun gjorde det selv en enkelt gang, men erklærede herefter, at det var en hedensk skik.

»Dette afgudsbillede, som I tilbeder, er Gud ikke i, men det er intet uden ham«. ²

Hun mente med stor selvsikkerhed, at hun selv kunne finde vejen til Gud, hvilket også den berømte sufi al-Hallaj senere mente. Det kostede ham livet ved henrettelse i 922.

Rabi'as historie er i moderne tid blevet brugt som moraliserende skolelektie om kontrasten mellem det gode og det onde i mennesket. Lektien er, at hun blev solgt som slave i en tidlig alder, men at ejeren gav hende fri, efter at han mærkede hendes stærkt markerede religiøse tendenser. Det berettes også, at emiren var forelsket i hende, men at hun nægtede at gifte sig med ham og kun ville leve for Gud. Hendes historie findes filmatiseret i den egyptiske film »Rabi'a al-'Adawiyah« fra 1963. Den er et overfladisk drama, der beretter om, hvordan Rabi'a møder en asket, der viser hende den rigtige vej til Gud.

De digte, der tilskrives Rabi'a, adskiller sig ikke væsentligt fra andre sufi-digte. De beskæftiger sig primært

² Taqi al-Din Ibn Taymiyya: *Majmu' fatawi Ibn Taymiyya*, 37 bind, Mujamma' al-malik Khalid, 1995.

med kærligheden til Gud og længslen efter at møde Gud og se hans ansigt. Dog er Rabi'a mere ydmyg i sine billeder end andre sufi-digtigere. Hun vil for Guds skyld gerne nedværdiges i livet, der ikke er andet end forgængeligt. Det skinner også igennem i hendes bønner:

»Når bare du er sød,
så lad livet blive bittert;
når bare du er glad,
så lad alle andre være vrede;
når bare dette mellem mig og dig må blomstre,
så lad alt imellem mig og verden ligge i ruiner.
Når bare jeg kan få din kærlighed, er alt andet uden vægt,
og alle, der er oven mulde, er kun muld«

KEES HULSMAN* DEN HELLEGE MODER JOMFRU MARIA SOM FÆLLES REFERENCE- PUNKT FOR MUSLIMER OG KRISTNE

For nogle år siden besøgte jeg på en stille dag Fader Matta Kamal Hanna i Jabal al-Tayr, Øvre Egypten. Jeg fandt ham uden for kirken i færd med at velsigne et ungt muslimsk par, som var kommet fra Cairo. Kvinden var tilsløret; begge var åbenlyst religiøse, og deres bøn var, at præsten ville velsigne deres forestående bryllup og de børn, de håbede på at få i fremtiden. For Fader Matta, landsbypræst på et sted, hvortil mange kristne pilgrimme valfarter, var dette en normal forespørgsel, ikke noget, han gjorde et stort nummer ud af. Naturligvis ville han velsigne dem – ligeså vel som han vil velsigne andre, der beder ham om det.

»I festival-perioden kommer her både muslimer og kristne«, siger Fader Matta. Det gælder ikke kun Jabal al-Tayr, men også andre vigtige kristne pilgrimssteder såsom Jomfru Maria klosteret i al-Muharaq og Durunkah. Hundrede tusindvis af pilgrimme valfarter

de han sammen med sin egyptiske kone en religiøs nyhedsservice, der senere blev til Arab West Report (AWR). Det er et elektronisk og ugentligt nyhedsbrev, der bringer artikler om religiøse emner fra de arabiske medier i engelsk oversættelse og giver adgang til et stort arkiv.

* Kees Hulsman (f. 1955) er sociolog fra Holland. Han har boet i Egypten siden 1994, hvor han er ekspert i traditionerne omkring Den hellige Families rejse. I 1997 starte-

hertil hvert år i forbindelse med festivaler, især i juni og august. »Andre [muslimer] kommer på besøg for at blive velsignet eller bede Jomfru Maria om at gå i forbøn for dem og få løst dagligdags problemer. Jeg har set mange muslimske kvinder, som bærer *hijab* eller *niqab*, tale til billedet af Jomfruen.« Sidstnævnte bekræftes af Fader Johanna Fayez fra Mallawi: »Du kan finde både muslimer og kristne, som bærer billedet af Jomfru Maria. De aflægger ed og beder om kirkens velsignelse. De fleste af dem for at få børn«. ¹ Størstedelen af pilgrimmene er kristne, men der er altid mange muslimske gæster blandt deltagerne. ²

For at kunne forstå billedet må vi skelne mellem officiel religion og folkereligion. Officiel religion, både kristen og muslimsk, fokuserer på doktriner og har altid eksisteret samtidig med en dynamisk populær eller folkelig religion. Den officielle kult er eksklusiv, eftersom den er beregnet for religionens egne udøvere (de retmæssigt uddannede eller for de kristnes vedkommende dem, der er døbt og velsignet). Folkereligionen, eller den populære kult, den koptisk kristne såvel som den muslimske, er inklusiv; i den kan alle tage del uanset baggrund. Megen af den muslimske populære kult er influeret af sufismen, den indre, mystiske eller psyko-spirituelle dimension af islam, som fokuserer på forskellige måder, den troende kan nærme sig Gud på.

Majoriteten af deltagerne i folkekulten, kristne såvel som muslimer, er uddannede og usofistikerede troende,

¹ Jf. Bahir Dokhan i *Arab-West Report* (AWR, 2007, uge 47, paragraf 3).

² Egyptiske medier rapporterer jævnligt om muslimsk deltagelse i kristne festivaler.

som ikke kender til de teologiske spekulationer, der ligger til grund for de forskellige religiøse dogmer. Uddannede folk fra middelklassen, som søger det spirituelle i festlighederne, tiltrækkes dog også. Folkereligion kommer hovedsageligt til udtryk i fejring for helgener og i pilgrimsfærd til steder af stor religiøs betydning, og de kulte, der er knyttet til Jomfru Maria, er alle kristne. ³

Jomfru Maria æres højt af både kristne og muslimer, som tror på, at hun har undfanget og født Jesus som jomfru. At Jesus officielt anses for at være Guds budbringer af muslimer, mens han anses for at være Guds søn af de

Billederne til denne artikel: Fejring af Den hellige Familie i Dayr Abu Hinnis, Mallawi, Egypten, januar 2007. Fotograf Mike Nelson.

³ Otto F.A. Meinardus: »Coptic folk religion« i *Coptic Saints and Pilgrimages*, AUC Press, Cairo, 2002.

kristne, spiller ingen stor rolle i de folkelige fejring. I islam anses hun ydermere for at være en af de mest betydelige og fornemme kvinder, der har levet, og hun regnes for at have nået et »perfektionsstadium«. Referencerne til den Hellige Jomfru i officiel koptisk ortodoksi og i muslimsk dogmatik gør det lettere for muslimer at deltage i kristne fejring af hende. Der eksisterer ingen muslimske fejring af den Hellige Jomfru, om end flere fromme kvinder såsom al-Sayyidah Nafisah, er genstand for kultdyrkelse.⁴ Officiel sunni-islam kan sammenlignes med protestantisme, idet den fokuserer mere på religiøse tekster end på traditioner, mens traditioner udgør en stor del af den koptiske ortodokse arv.⁵

Fader Yu'annis har i årevis været præst i Ishnin al-Nasara nær Magharah, en landsby der er halvt kristen og halvt muslimsk. De fleste af landsbyens beboere ernærer sig ved jordbrug eller har jobs, som er typiske for folk på landet. De fleste kristne i byen er koptisk ortodokse, men der er også et betydeligt antal, der tilhører Brødre-menigheden. Fader Yu'annis har med glæde erfaret, at både ortodokse kristne og muslimer faster op til fejringen af den Hellige Jomfru i august, og mener på den baggrund, at muslimer og ortodokse koptiske kristne står tættere på hinanden end koptiske kristne og medlemmer af Brødremenigheden. Sidstnævnte faster ikke i forbindelse med fejringen af den Hellige Jomfru.⁶

Fader Yu'annis fra Mallawi genkender billedet og siger, at i bispedømmet Mallawi er der også mange

⁴ Hun menes at nedstamme fra profeten Muhammad og tilbedes især af sufier.

⁵ Officiel islam er i Egypten repræsenteret ved al-Azhars *Dar al-ifta'* og the Ministry of Awqaf.

⁶ Fader Yu'annis i Ishnin al-Nasara, august 2004.

muslimer, der faster i forbindelse med fejringen af den Hellige Jomfru. Han tilføjer dog, at de fleste af dem tilhører arbejderklassen og er fra de lavere uddannede lag i samfundet.⁷

Muslimer faster næsten lige så meget som ortodokse kristne op til fejringen af den Hellige Jomfru og spiser ingen animalske produkter. I Øvre Egypten tror nogle folk, at fasten inkluderer, at man kun må spise kogte grønsager og at en overholdelse af dette bud betyder, at man bliver velsignet og beskyttet mod det onde. Det kan også føre til helbredelse, hvis man er syg. Muslimer valfarter også til steder, hvor den Hellige Jomfru viser sig, eller har vist sig, så som til Jomfru Maria kirken i Zeitun, Cairo (hvor den Hellige Jomfru viste sig i 1968) og i Assiru (hvor hun har vist sig flere gange). Og både muslimer og kristne besøger det Hellige Jomfru-træ (et cycamoretræ) i Matariya. Hertil har pilgrimme valfartet siden middelalderen.⁸ Muslimer fandt hurtigt ud af, at europæiske kristne pilgrimme var interesserede i relikvier og solgte dem knogler fra små børn, som de hævdede havde været ofre for Herodes' barnemord i Betlehem.⁹ Mange af disse blev senere anbragt i kirker i Rhindalen.

Træet i Matariya står tæt på en brønd i en have, der er omgivet af en mur. Der er hverken moske eller kirke i haven og indgangsbilletterne sælges af embedsmænd fra Kulturministeriet. Da haven for nogle år siden var ved at forfalde, besluttede National Egyptian Heritage Revival Association (NEHRA), grundlagt af kristne og

⁷ Fader Yu'annis i forbindelse med fejringen af Den hellige Familie i Dayr Abu Hinnis, Mallawi, Egypten, 26. januar 2008.

⁸ Den tidligste hollandske reference til træet er fundet af Dr. Willem Kuiper i Jan [van] Boendale; *Der leken Spiegel*, der sandsynligvis er skrevet mellem 1325 og 1328. Europæiske kristne pilgrimme yndede at besøge stedet på deres rejse til eller fra Det hellige Land. Se

<http://www.neder-l.nl/newindex.html?http://www.neder-l.nl/bulletin/2003/01/030125.html>.

⁹ Matthæusevangeliet 2:16-18. Interview med Dr. O.F.A. Meinardus, foråret 2005.

muslimske forretningsfolk op til årtusindskiftet, at restaurere den. Murene blev repareret og vers fra Koranens sura Miryam blev skrevet på deres yderside. Inde i haven blev det kristne element søgt styrket, og Den hellige Families flugtrute til Egypten blev afbilledet. Ikke langt fra haven ligger den katolske Hellige Jomfru-kirke, Marias moske og Maria-bebyggelsen. Lokale muslimer og kristne fortæller legender om træet, om hvordan det i sin tid gav skygge til Den hellige Familie og om, hvordan det nu velsigner alle, der besøger det. Pilgrimme berører træet og hvis ikke vagter forhindrer det, plukker de af dets blade for at kunne lave en te, der efter sigende vil beskytte dem mod ulykker og sygdom.

Andre hellige træer spiller eller har spillet samme rolle i folketraditionen. Der er et helligt jomfru-træ nær en brønd i Bahnassa, et andet i Dayrut, og der har også været hellige træer i Jabal al-Tayr og Bilbis. Træet i Jabal al-Tayr blev opdaget sidst i 1980erne af den sene biskop Samuel, som fandt dets grene hængende på jorden på samme måde som på et gammelt helligt træ, der ikke længere eksisterer, i al-Ashmunin. Træet blev i begyndelsen passet og plejet af lokale muslimer, men da de opdagede, at det var blevet plantet af Turistministeriet på Den hellige Families officielle rejserute efter anbefaling af den koptiske ortodokse kirke, fældede de det af frygt for, at regeringen skulle gøre krav på den jord, det voksede i. Den jord, levede de af.

Hvad angår jomfru-træet i Bilbis, som både kristne og muslimer anså for at være et minde om Den hellige Families ophold i Bilbis, så blev det fældet i 1850erne.¹⁰ På det sted, det voksede, ikke langt fra den koptisk ortodokse kirke, ligger nu Uthman ibn al-Harith al-Ansari moskeen. Lokale kristne kan stadig finde på at beskyldte lokale muslimer for at have fældet træet, og bemærkelsesværdigt er det, at en af prædikanterne i moskeen ikke var bevidst om, at hans moske lå på det sted, træet havde stået.¹¹

¹⁰ O.F.A. Meinardus: *Two Thousand Years of Coptic Christianity*, AUC Press, Cairo, 1999, s. 19-20 og O.F.A. Meinardus: *Christian Egypt, Ancient and Modern*, 2. udgave, AUC Press, Cairo, 1977, s. 620.

¹¹ Interview lavet i 2000 som forberedelse til bogen *Be Thou There; the Holy Family's journey in Egypt*, AUC Press, Cairo, 2001.

Eksemplerne indikerer, at kristne tilhørende den ortodokse kirke tillægger helligsteder større betydning end repræsentanter for officiel islam, og de afspejler, at de to religioner forholder sig forskelligt til folketraditionerne.

DEN EGYPTISKE

REGERING Den egyptiske regering har bevidst forsøgt at slå mønt af folketraditionen. For eksempel bad Dr. Mamduh al-Biltaji, som var turistminister i årene op til årtusindskiftet, pave Shenouda om en officiel beskrivelse af den rute, som Den hellige Familie mentes at have tilbagelagt i Egypten. Biskoppen nedsatte en komite af biskopper, som efter en række møder præsenterede ministeriet for et kort. Ministeriet lagde kortet til grund for en lille folder om traditionen, som blev oversat til talrige sprog, og håbede herved at tiltrække turister til Egypten. I 1999 og 2000 publicerede den egyptiske presse talrige artikler om Den hellige Familie og de traditioner, der knytter sig til den, og såvel regeringseksponenter som medier understregede traditionens betydning for enheden mellem muslimer og kristne i Egypten. Referencer til Esajas' Bog 19:25: »Velsignet være mit folk Egypten« er hyppige. Regeringen og de egyptiske medier forstod tydeligvis velsignelsen som en velsignelse af hele det egyptiske folk, mens den ifølge adskillige egyptiske gejstlige kun er at betragte som en velsignelse af de egyptiske kristne, ikke de muslimske.¹²

¹² Man kan i *Arab-West Report* finde hundrevis af artikler fra de egyptiske medier, som refererer til Den hellige Families rejse gennem Egypten. Se www.arab-westreport.info.

Indtil år 2000 fejrede man i Dayr Abu Hinnis, en kristen landsby i Øvre Egypten, Theotokos, »løseren af de bundnes lænker«.¹³ Som forberedelse til årtusindskiftet omformede biskop Demetrius af Mallawi imidlertid denne lille lokale Hellig Jomfru-fejring til en regional fejring af Den hellige Familie. Fejringen er blevet større for hvert år og eksemplet tydeliggør den spænding, der er mellem officiel religion og folkekult. Siden Shenouda blev pave for den koptisk ortodokse kirke i 1971 er det imidlertid blevet tilstræbt at gøre de kristne fester mere kristne. Gejstligheden har forsøgt at undgå betegnelsen »moulid«, der refererer til folkelige helgenfejring, kristne såvel som muslimske, og opfordrer i stedet til at man anvender betegnelsen »ihtifal«. Den refererer mere neutralt til fejring og fester. Der har været større fokus på officiel religion og ting, som anses for at være ikke-kristne, såsom markeder og tivoli, og rekreative aktiviteter skubbes i det hele taget ud i periferien. Ifølge Fader Sarabamoun fra det gamle Cairo har pave Shenouda i årevis opfordret gejstligheden til at marginalisere folkekulten og erstatte den med officiel religion.¹⁴

Det er dog ikke kun kirkepolitikken, men også et højere uddannelsesniveau og eksistensen af sporadiske spændinger mellem muslimer og kristne siden 1970'erne, der har marginaliseret folketroen. Ifølge Fader Yu'annis fra Mallawi er antallet af muslimer, der faster op til den Hellige Jomfru-fest, faldet betydeligt i løbet af de sidste ti år. Der findes ingen statistikker over, hvor mange

¹³ Cornelis Hulsman i Gawdat Gabra (red): *Be Thou There; The Holy Family's Journey in Egypt*, AUC Press, Cairo, 2001, s. 128.

¹⁴ Interview lavet i 2000 som forberedelse til bogen *Be Thou There; the Holy Family's journey in Egypt*, AUC Press, Cairo, 2001.

muslimer der deltager i den Hellige Jomfru-fejring, op-søger præster og i det hele taget fester sammen med deres kristne brødre og søstre, men antallet er bestemt nedadgående og kan mærkes.

Folkereligion forener uden tvivl lettere kristne og muslimer i deres tro end officiel religion. Det er regeringen klar over, hvorfor den forsøgte at promovere fejringen af Den hellige Familie i år 2000. Faktum er dog at folkereligionen fortrænges mere og mere til fordel for officiel religion.

Artiklen er oversat af
Dorthe Bramsen

JAKOB SKOVGAARD-PETERSEN **HIZBOLLAHS MARIA**

Den islamiske kalender er 11 dage kortere end den kristne. Det betyder, at de islamiske måneder ganske langsomt forskubber sig fra år til år. I år 2002 faldt den helligste måned, ramadan, sammen med den kristne jul. TV-mæssigt var det dermed højsæson for begge trosamfund. Og den vinter sad folk i Libanon klinet til fjernsynet og så en flot – og senere prisbelønnet – serie om den vigtigste kvindelige figur i begge religioner: Jomfru Maria.

Det særlige ved denne serie var, at den var produceret i Iran og blev udsendt af al-Manar. De libanesiske TV-kanaler er alle forbundne med bestemte trosgrupper, som dominerer både i ejer- og medarbejderkredsen. Men hvor de fleste søger at underspille deres religiøse tilhørsforhold og sender en bred vifte af programmer, er al-Manar langt tydeligere politisk og agitatorisk og derfor mest interessant for dem, der er enig med den. Al-Manar blev grundlagt i 1991 som Hizbollahs TV-kanal, og den kalder sig selv for »Modstandens kanal«. Med modstand mener den væbnet kamp mod Israel, men også de senere år imod USA i Irak. Al-Manar har altid prioriteret nyheder, kommentarer og agitation højest,

og de TV-serier den traditionelt har sendt, er gamle og produceret af andre. Ambitionen har de seneste 10 år været at række ud over den shiitiske base og nå ud til andre, som sympatiserer med Hizbollahs politiske mål, særligt palæstinensere, som er sunni-muslimer, og ikke shia-muslimer som Hizbollah. Så hvordan ser en TV-serie om Jomfru Maria ud, når den produceres til den politiske islamismes internationale satellit-kanal? Og hvorfor vælger kanalen det emne?

KORANENS

MARIA Maria – eller Maryam, som hun hedder på arabisk – er Koranens mest udarbejdede kvindeskikkelse; hun nævnes 34 gange, og en sura er opkaldt efter hende. Koranen fortæller, hvordan hun blev født af Imrans gamle og sterile hustru, der som udtryk for sin taknemmelighed dedikerede den nyfødte til Jerusalems tempel og først derefter opdagede, at det var en pige. Gud godtog barnet og gjorde profeten Zakarias til hendes værge. Maria voksede op i templets mandeverden, trods protester, og Gud gav hende føde. En dag viste en engel sig for Maryam og fortalte hende, at Gud havde gjort hende ren og foretrak hende frem for alle andre kvinder. Senere fik hun at vide, at hun skulle føde en dreng, som vil tale til menneskene lige fra sin fødsel og gøre store undere. Hun indvendte, at hun ikke var blevet rørt af nogen mand, men fik at vide, at for Gud er alting

muligt. Maryam fødte da Jesus, alene, øst for byen, mens hun klyngede sig til at palmetræ. En stemme beordrede hende til at ryste træet og spise frugterne, hvorefter hun skulle være tavs og faste. Hun adlød og satte sin lid til Gud, mens folk sladrede om barnets mulige ophav.

JERUSALEM PÅ JESU TID

TV-serien følger naturligvis Koranen, der som kilde suppleres med en anden, større, islamisk litteratur, kaldet »Profethistorierne«. Men da den ældre islamiske litteratur kun er interesseret i de religiøse skikkelser – Zakarias og Maryam – deres hellighed og undere, og en TV-serie skal skabe et drama, et miljø og et tidsbillede, har serien i mange henseender frie hænder. Det er belejligt, da historien drejer sig om et område

som ligger al-Manar og dens seere nær – Palæstina – på en tid der ligger særligt de kristne nær: Jesu tid.

Det er derfor ikke så overraskende, at serien begynder med en scene i Kong Herodes' Palads. Herodes er kommet til magten gennem samarbejde med den romerske besættelsesmagt, men er splittet mellem sin ærgerlige kone og sin fromme søster. En stjerne har vist sig på himlen, og spåmænd har fortalt at det betyder fødslen af en stor konge. I denne første omgang viser det sig imidlertid at være fødslen af en pige, og kongens angst forvandles til lettelse. Men pigen er Maryam, som snart skal føde Jesus! Da Herodes' kone får overtalt ham til at myrde sin søster, virker det en tid lang, som om han igen har kontrol over tingene. Men skylden og forfølgelsesvanviddet nager, og snart bryder sindssygen ud i lys lue.

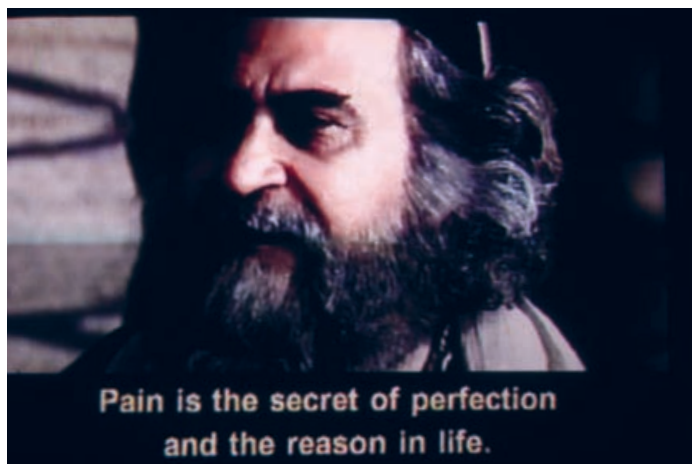
Maryams og Zakarias hovedmodstandere er imidlertid templets præster, som lever godt af at udnytte folkets fromhed, og er i alliance med byens vekselerere, som udlåner shekler til ågerrenter, selv på en sabbath. Præsterne er misundelige på Zakarias og Maryam, fordi de mærker deres nærhed til Gud, og kun fordi den øverste præst, al-Hillel, holder hånden over Maryam, kan hun blive på templets område. De to ondeste præster taler ikke om at tjene Gud, men om hvordan jøderne kan få kontrol med verden.

Maryam og Zakarias har ikke mange støtter, faktisk næsten kun deres familie. De er naturligvis fattige, fromme og fejlfri. Den mest gudhengivne er og bliver

dog Maryam, hvis fromhed betyder, at undere sker omkring hende, og byens fattige og svage opdager snart, at hun kan helbrede og gøre frugtbar. Maryam går med tørklæde, omtrent som hun traditionelt har været afbildet i kristen ikonografi, men naturligvis også som Hizbollah forventer, at fromme unge piger skal klæde sig i dag. Hun er modellen på den fromme og rene muslimske pige til alle tider: man ser hende bede sine bønner, fortrække når der er fremmede mænd, slå blikket ned og være ydmyg, og passe sine lektier så hun kender loven bedre end farisæerne selv!

MUSLIMER OG JØDER Ligesom Maryam er modellen på den muslimske pige, er præsterne ikke bare historiske personer,

men repræsentanter for den moderne jødiske trussel, sådan som Hizbollah ser den. Temaer som åger og forretning og jødisk eksklusivisme tages op i serien, og de mange referencer, der er, til det moderne Jerusalem og Israel, må karakteriseres som a-historiske. Flere gange erklærer de ondeste præster f.eks., at deres mission er, at jøderne skal erobre hele verden, og selv om der også er præster og jøder, som tegnes i et mere fordelagtigt lys, er der en underliggende advarsel imod jøderne som gruppe til alle tider. Dette skinner også igennem i al-Manars præsentation af serien på stationens website:

»Denne serie fortæller historien om den hellige Jomfru Maria (fred være med hende), og hvordan hun fra fødslen blev forfulgt, sammen med Guds profet Zakarias (fred være med ham) ... om forandringen af templet fra et sted for gudstjeneste til et sted, hvor jøderne

planlægger deres snarer, og hvor folk fra området bliver torteret af datidens ypperstepræster i templet.«

Det vigtigste sigte med serien synes altså at være, at seerne skal sammenligne samfundet i serien med den politiske situation i dag og konkludere, at fjenderne og deres metoder er de samme nu som dengang, men at opskriften på sejr for Guds parti heller ikke har ændret sig.

KRISTNE TEMAER

Er attituden til jøderne gennemgående klar, så er »Den hellige Maryam« mere kompleks, når det kommer til kristendommen – som jo så at sige først bliver til med Jesu fødsel i seriens sidste scener. For kristne seere er historien delvist velkendt, delvist fremmed. Men der er ingen fjendskab over for den kristne lære i seriens fremstilling af Jomfru Maria. Politisk giver det jo en vis mening. For selv om Libanons kristne gennemgående er utrygge eller ligefrem fjendtligt indstillet over for Hizbollah, der er en udfordring til deres traditionelle magt, så er der også kristne som er mere positive, og Libanons konstitutionelle sammensætning gør det tvingende nødvendigt at finde allierede i de andre trossamfund. Libanons medielov tillader heller ikke, at landets medier opildner imod de andre trossamfund.

Først og fremmest er det dog sådan, at den kristne opfattelse af Maria ikke er i principiel modsætning til den muslimske. Begge betoner hendes renhed og

jomfruelighed, hendes bebudelse og hendes jomfrufødsel. For den største gruppe af Libanons kristne, de katolske maronitter, står jomfruen uhyre centralt, og landet har statuer af hende overalt, fra private haver og små kapeller langs vejen, til store statuer på vigtige udsigtspunkter.

Serien om den hellige Maryam blev annonceret bredt, også i kristne områder, og det forekommer troligt, at man håbede på mange kristne seere. Der var også små træk, der pegede på en opmærksomhed på den kristne tradition. Titlen selv, »Den hellige Maria« brugte et ord for hellig (muqaddasa), som er meget almindeligt i kristen religiøs sprogbrug, selv om kristne nu almindeligvis bare ville referere til »jomfruen«; den gængse måde at omtale Maria for muslimer ville være en anden (sayyida Maryam). Uagtet at Maryam i serien går med

et muslimsk hijab, giver det dog også mindelser om det hovedtørklæde, som Maria almindeligvis har på i kristne fremstillinger. Ofte ser man hende gå i naturen, og tit går hun med en lille hvid blomst, det kristne symbol på hendes renhed. Serien viser hende som dybt medfølelse med de fattige og jævne troende – et tema som er langt mere dominerende i den kristne religiøse tradition end i den islamiske.

Alligevel ville det nok komme bag på de fleste kristne, hvis man fra kristen side havde lavet en lang serie om Jomfru Maria i tolv afsnit, hvor Jesus først blev født i det sidste afsnit. For kristne er Maria først og fremmest en moder, hvorimod den koraniske historie, og TV-serien, ser hende som en ung pige, hvis drama særligt drejer sig om hendes usædvanlige helligelse til templet i Jerusalem.

DEN SHIITISKE

VINKEL »Den hellige Maryam« er altså, når alt kommer til alt, først og fremmest henvendt til muslimer, og den forklarer i begyndelsen, at den er baseret på den koraniske historie. Sunni og Shia muslimer (som begge findes i stort antal i Libanon) har i den forbindelse samme referenceramme, og begge grupper vil være i stand til at forstå de forskellige forsøg, der gøres, på at aktualisere historien. Særlige shiitiske temaer tages dog op.

Ligesom i shiitternes hovedfortælling om Muhammads efterkommere, ahl al-bait, handler »Den hellige

Maryam« om en hellig familie, Al Umran, som også rummer hellige kvinder. Og som det er tilfældet i den anden fortælling foregår den i en politisk ramme, hvor magthaverne og deres religiøse støtter, føler sig truet af en enkelt familie af fromme og rene, som får deres hellighed og inspiration direkte fra Gud. Den hellige familie bliver forfulgt af de korrupte herskere, men er elsket af de fattige og undertrykte, som føler deres hellighed og knytter håb og fortrøstning til dem. Hertil kommer mere specifikke shiitiske temaer som forsvares på bestemte tidspunkter i serien, f.eks. taqiyya, tilladelsen til at skjule sin religiøse identitet ved en ed, hvis man herved kan undgå forfølgelse.

Temaerne synes at tjene til at bekræfte shiitter i deres verdenssyn, og gøre sunni-muslimer mere forstående over det. Men der er også andre budskaber i serien;

f.eks. er der en scene, hvor en af de onde præster får befolkningen til at angribe og myrde en af de gode præster under høje råb om »død over de vantro«. Det er en voldelig scene, der tjener til at gøre seerne opmærksom på faren for religiøs fanatisme og for, at almindelige folk bliver manipuleret ved hjælp af religionen

TAQRIB

»Den hellige Maryam« er, for nu at opsummere, en smukt filmet og engagerende historie om en ung piges ensomme kamp for at følge sin tro – en kamp som fører til hendes forfølgelse, men til sidst også til hendes belønning. Samtidig er den en politisk serie med politiske budskaber til og om de forskellige trossamfund. Den afspejler en redaktionel politik på al-Manar, som igennem efterhånden en hel del år jævnligt har haft kristne præster og sunni-muslimske lærde på programmet (ved siden de shiitiske religiøse figurer, som den naturligvis altid har vist). Jødiske rabbinere ser man derimod aldrig, og selv om stationen hævder, at den skelner mellem zionisme og jødedom, valgte USA, Frankrig og flere andre europæiske lande i 2004-05 at forbyde stationen, fordi man fandt at den opfordrede til had mod andre trossamfund, nemlig det jødiske.

Herved tjener stationen et politisk program, som Hizbollah og Iran længe har forfulgt, nemlig at isolere Israel, men at række hånden ud til de kristne, og særligt

til sunni-muslimerne. Strategien benævnes ofte taqrib («tilnærmelse») og sigter imod at nedspille teologiske modsætninger, mod til gengæld betone sammenfaldende politiske interesser. Maria eller Maryam, elsket af kristne og muslimer rundt om hele Middelhavet, er en person som vækker stærke positive følelser, og som samtidig kan anvendes i dette program: For er Maria en samlende figur for kristne, shiitter og sunnier, så er hun samtidigt en hellig kvinde, som jøderne ikke tror på. Den lille Maryams opvækst rummer derfor temaer til såvel forsoning som fordømmelse, selv i det 21 århundrede.

Hidtil udkommet

Rejsebeskrivelse fra Arabien og andre omkringliggende lande, bind 1 og 2

Carsten Niebuhrs *Rejsebeskrivelse*, bind 1 udkom i 2003 og fik årets flotteste og største boganmeldelser.

Politikens Bjørn Bredal skrev i sin anmeldelse bl.a.: »... dansk verdenslitteratur. Hvilken fest, at rejsebeskrivelsen nu

omsider udsendes i en komplet oversættelse, pragtfuld i udstyret og alligevel økonomisk tilgængelig for enhver ...«

Min Sundheds Forliis

Deltagerne i Frederik Vs ekspedition til Arabien 1761-1767 havde pålæg om hver især at føre en rejsejournal. *Min Sundheds Forliis* er en sådan logbog fra rejsen, skrevet af ekspeditionens filolog, Frederik Christian von Haven. Journalen begynder i København og læseren følger ham ned gennem Europa til Istanbul og Kairo og videre til Mokka, hvor han nedfældede de sidste ord blot få timer før sin død.

»... i princippet den helt rette mand at skikke til Arabien. Hvis det altså ikke lige havde været for hans menneskelige egenskaber. Det er ganske vist akkurat disse egenskaber, der gør hans dagbog til så fantastisk læsning, et jammers minde uden lige, en uendelig mængde af højst fornøjeligt »Kagleri og Misforstaaelser« ... En velskrivende skurk.« Bjørn Bredal, *Politiken*.

Carsten Niebuhrs *Rejsebeskrivelse fra Arabien og andre omkringliggende lande*. Oversat fra tysk af Hans Christian Fink og med indledning af dr.phil. Michael Harbsmeier. Tilrettelagt af Anne Rohweder. Bind 1: 528 sider, med gengivelser af 73 kobberstik. Bind 2, 680 sider, 53 kobberstik. 23 × 30 cm, 1. udgave indbundet i lys sejldug; 2. udgave i halvbind af protokollærred og sulfitkardus. Pris 398,- kr. pr. bind (abonnementspris: 298,- kr.). ISBN 87-91393-07-8 (bind 1) og ISBN 87-91393-08-6 (bind 2).

Min Sundheds Forliis. Frederik Christian von Havens rejsejournal fra Den Arabiske Rejse 1760-1763, udgivet af Anne Haslund Hansen og Stig T. Rasmussen. Tilrettelagt af Carl-H.K. Zakrisson. 18,5 × 30 cm, 404 sider, illustreret, indbundet i millimeterbind af lærred og ølpapir. Pris 350,-kr. (abonnementspris 250 kr.). ISBN 87-91393-10-8

Alhambra

Alhambra i Andalusien er verdens bedst bevarede arabiske palads fra islams klassiske storhedstid, besunget og efterlignet for sin poetiske arkitektur. Alligevel kender vi kun lidt til livet på Alhambra. Oleg Grabar tolker bygningen med afsæt i hvad vi ved fra litteratur, havekunst, teologi og arkitektur andre steder i den islamiske verden.

Oleg Grabar er professor emeritus, Institute for Advanced Study, Princeton.

»Nyoversat klassiker« *Politiken*

Oleg Grabar: *Alhambra*, oversat til dansk af Merete Ahnfeldt-Møllerup og med 82 nye fotografier optaget til denne udgave af professor Hans Munk Hansen. Tilrettelagt af Anne Rohweder. 17,5 × 24 cm, 230 sider, indbundet, 118 illustrationer i farver. Pris 248,- kr. (abonnementspris 198,- kr.). ISBN 87-91393-02-7

De fremmedes bog

I det 10. århundrede indsamlede en iraker digte, som rejsende havde skrevet på murene i de byer, de var draget igennem. Resultatet blev en lille bog om længsel, der i verseform beskriver de rejsende, elskende, ofte utilpassede mennesker der skrev graffiti. Bogen giver et sjældent indblik i dannede menneskers private tanker i den muslimske middelalder.

Patricia Crone arbejder på Institute for Advanced Study, Princeton.

»En perle af poetisk graffiti, af fantastiske fortællinger om sorg og kærlighed og bør læses af alle med interesse for Islam, historie eller graffiti« *Information*

Patricia Crone og Shmuel Moreh: *De fremmedes bog. Arabisk nostalgisk graffiti fra middelalderen*. Oversat af Sune Haugbølle og tilrettelagt af H.C.Ericson. 12 × 24 cm, 220 sider, illustreret. Pris 198,- kr. (abonnementspris 158,-kr.). ISBN 87-91393-09-4

Hidtil udkommet

Den globaliserede islam

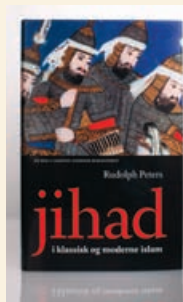

Hvordan har det påvirket islam at brede sig ud over verden de sidste 30 år? En bog om islam på internettet og i de vestlige storbyer, skrevet af en af Frankrigs fremmeste kendere af moderne islam. Olivier Roy er forskningsleder ved CNRS i Paris. Den globaliserede islam udkom på fransk i 2002.

»Det er hans tese, at alle de nye islamiske bevægelser, hvad enten de er liberale, autoritære, spiritualistiske eller militante, pga. globaliseringen og forbindelsen til konkret politik, bærer sekulariseringen i sig«
Præsteforeningens blad

Olivier Roy: **Den globaliserede islam**, Oversat af Preben Neistgaard Hansen, Kamma Skov og Manni Crone. Tilrettelagt og illustreret med fotoserie af Åse Eg Jørgensen. 13 × 18,5 cm, 240 sider, indbundet. Pris 198,- kr. (abonnementspris 168,- kr.). ISBN 87-91393-01-9

Jihad i klassisk og moderne islam

Begrebet Jihad (hellig krig) er meget levende i den islamiske verden og spiller en vigtig politisk rolle. I Vesten forbindes begrebet med vold og fanatisme. Muslimer, derimod, lægger vægt på, at begrebets egentlige betydning er »bestræbelse imod opnåelse af et religiøst begrundet mål«, og at det kan betegne både forsvarskrig og også fredelige aktiviteter. Peters'

bog om Jihad præsenterer et kildemateriale, der belyser tolkninger af Jihad-begrebet fra profeten til i dag.

Rudolph Peters er professor på universitetet i Amsterdam. Han har bl.a. skrevet *Islam and Colonialism*.

»...læseren får et både godt, nøgternt og nuanceret indblik i begrebets betydning, omfang og fortolkningsmuligheder«
Kristeligt Dagblad

Rudolph Peters: **Jihad i klassisk og moderne islam**. Oversat af Sune Haugbølle og tilrettelagt af Carl-H.K. Zakrisson. 15 × 24,5 cm, 215 sider, indbundet. Pris 198,- kr. (abonnementspris 158,- kr.). ISBN 87-91393-33-7

Koranen. En meget kort introduktion

Michael Cooks kortfattede introduktion til Koranens opbygning, dens tilblivelseshistorie og dens indhold har vundet stor udbredelse, især efter den 11. september 2001. Koranen har udgjort en bemærkelsesværdigt stabil kerne i en religiøs tradition, der nu er i sit femtende århundrede. Michael Cook behandler både Koranens betydning i

den moderne verden og i den traditionelle islam og viser dens sammenhæng med andre hellige bøger og klassiske værker i Europas og Asiens gamle kulturer. Michael Cook er professor i mellemøststudier på Princeton. Hans bog om Koranen udkom i engelsk udgave i 2000.

»En spændende, sober og oplysende bog«
Kristeligt Dagblad

Michael Cook: **Koranen. En meget kort introduktion**. Oversat til dansk af Morten Hecquet. Tilrettelagt af Viktoria Senderovitz. 12,5 × 19,5 cm, 174 sider, indbundet, illustreret. Pris 148,- kr. (abonnementspris 128,- kr.). ISBN 87-91393-03-5

1001 nat. En indføring

En veloplagt lystrejse gennem en af verdenslitteraturens mest eksotiske egne, og en introduktion til både middelalderens Mellemøsten og til vores forhold til araberne.

Robert Irwin er romanforfatter, historiker og journalist med arabisk kultur som speciale.

»Irwins genistreg er tilmed smukt fordansket, og så eventyrligt flot trykt og indbundet

af Forlaget Vandkunsten, at man hører englene over Bagdad og Cairo synge, når man vender det første blad i bogen og ser at det mørkerøde papir er gennemhullet og mønstret som et arabisk vindue mod verden – og os«

»Et lysende eksempel på, at videnskab da ikke er uforenelig med kunsten at fortælle«
Berlingske Tidende

Robert Irwin: **1001 nat. En indføring**. Oversat af Ole Lindegaard Henriksen og tilrettelagt af Allan Daastrup, Åse Eg Jørgensen og Carl-H.K. Zakrisson. 13 × 22 cm, 358 sider, indbundet. Pris 228,- kr. (abonnementspris 180 kr.). ISBN 87-91393-63-9

Hidtil udkommet

Profetens kappe

Profetens kappe er den sande historie om en ung mullahs liv i den hellige by Qom og om, hvordan han oplevede den dramatiske revolution i Iran i 1979. Bogen bygger på førstehåndsberetninger og giver et fængende billede af nutidens Iran, fortalt med landets shiamuslimske og persiske kultur som baggrund.

Roy Mottahedehs bog er en moderne klassiker – måske den bedste fortælling om præstestyrets Iran overhovedet. Roy Mottahedeh er professor i islamisk historie på Harvard.

Roy Mottahedeh: **Profetens kappe. Lærdom og magt i Iran**. Oversat af Claus Bech og tilrettelagt af Allan Daastrup, Åse Eg Jørgensen og Carl-H.K. Zakrisson. 14 × 24 cm, 404 sider, indbundet, illustreret med fotografier af Bikem Ekberzade o.a. Pris 269,- kr. (abonnementspris 200,- kr.). ISBN 87-91393-56-6

Ret og magt i den islamiske verden

Islamisk lov (sharia) er en central faktor i islamisk politik og kultur. Med nutiden som udgangspunkt undersøger Sami Zubaida i denne bog den islamiske juras oprindelse og udvikling og præsenterer dens tekster, begreber og praksis. Zubaida ser på, hvordan sharia historisk er blevet udformet i sam- og modspil mellem lærde og sultaner,

og med Egypten og Iran som eksempler analyserer han, hvordan sharia er blevet tilpasset den moderne verdens krav.

Sami Zubaida er sociolog, professor emeritus på Birkbeck College, University of London. Han er kendt som en skarp skribent og en fremragende kok.

Sami Zubaida: **Ret og magt i den islamiske verden**. Oversat af Ole Lindegaard Henriksen og tilrettelagt af Carl-H.K. Zakrisson og Åse Eg Jørgensen. 16 × 24,5 cm, 304 sider, indbundet. Pris 249,- kr. (abonnementspris 200,- kr.). ISBN 87-91393-96-5

Abd el-Kader og Forholdene mellem Franskmand og Arabere i det nordlige Afrika

Den danske officer A.W. Dinesen skrev en bog om den algeriske frihedshelt Abd el-Kader efter et ophold i Nordafrika i 1837. »(Jeg) har med stor interesse set, hvorledes de derværende folkeslags nationalitet atter er opvågnet, efter en mange hundredårig slumren, og i den forbindelse har jeg følt

en levende beundring for den mands personlighed, der har kunnet fremkalde en national følelse hos et folk, hvis tilbøjeligheder i årtusinder hang ved en aldeles ubunden forfatning, så at begreber som stat, fædreland og regering bleve fremmede for det...«

A.W. Dinesen: **Abd el-Kader og Forholdene mellem Franskmand og Arabere i det nordlige Afrika**. Med introduktion og udvalgte billeder ved Rasmus Alenius Boserup og François Pouillon. Oversættelser ved Preben Neistgaard Hansen og Manni Crone. Tilrettelagt af Åse Eg Jørgensen og Carl-H.K. Zakrisson. 17 × 23 cm, 196 sider, indbundet. Pris. 249 kr. (abonnementspris 200,- kr.) ISBN 87-7695-030-1.

Små paradiser. Blomster og haver i islam

Den orientalske haves trylleri: helhedens hemmelighed ligger i skønheden i hvert lille blad. Rose og nattegal, livstræ og vinranke. I denne samling af de smukkeste litterære og filosofiske tekster om haver og blomster fra den islamiske verden viser Annemarie Schimmel havens betydning i religion, litteratur og billedkunst, og leder os igennem

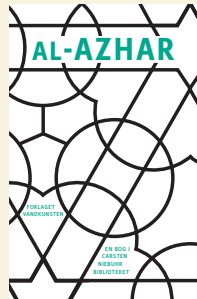
kærlighedens og erkendelsens haver, gennem himmelhaver og denne verdens haver. En bog fuld af duft og inspiration.

Illustreret med delvis nyindkøbte og hidtil ukendte miniaturer fra C.L. Davids Samling.

Annemarie Schimmel: **Små paradiser. Blomster og haver i islam**. Illustreret med islamiske miniaturer fra Davids Samling. Oversat af Henning Goldbæk. Tilrettelagt af Åse Eg Jørgensen og Carl-H.K. Zakrisson. 15,8 × 24 cm, 192 sider, indbundet. Pris 249,- kr. (abonnementspris 200,- kr.). ISBN 978-87-7695-010-1.

Hidtil udkommet

Al-Azhar

Tre bøger i en: Arkitekten Hans Munk Hansen om bygningsværkets historie og arkitektur; religionshistorikeren Jakob Skovgaard-Petersen om al-Azhar universitetets centrale politiske og religiøse rolle i og uden for Ægypten i det 20. århundrede. Og mellem disse to en genudgivelse af professor Johannes Pedersen veloplagte klassiske bog

om al-Azhar universitetet fra 1922.

Indbundet i Cairo i harmonikabind af gul oaseged.

3 bøger i 1: Johannes Pedersen: **Al-Azhar. Et muhammedansk universitet** / Jacob Skovgaard-Petersen: **Al-Azhar 1922-2006** / Hans Munk Hansen: **Al-Azhar moskeens historiske bygningsanlæg**. Tilrettelagt af Åse Eg Jørgensen og Carl-H.K. Zakrisson. 13,5 x 21,3 cm, 328 sider, indbundet i gul oaseged, illustreret. Pris 399 kr. (abonnementspris 299,- kr.). ISBN 978-87-7695-055-2

Man kan tegne abonnement på Carsten Niebuhr Bibliotekets lille blad, uden at abonnere på bøgerne. Det koster 80 kr. årligt. I bladet behandler danske og internationale forfattere temaet for kommende bind.

Kommende bøger

Kvinder og køn i islam

En moderne debats historiske rødder

Er islamiske samfund altid kvindeundertrykkende? Er sløret udtryk for tilbagevenden til et gammeldags syn på køn, eller en tilbagevenden til en renere islam, der er til fordel for begge køn? Den amerikanske kvindeforsker Leila Ahmed bringer nye perspektiver i debatten om kvinder i islam ved at udforske dens historiske baggrund og følge synet på kvinder og køn helt fra antikken til vore dage.

Leila Ahmed: **Kvinder og køn i islam**. Oversat af Birgitte Rahbek. 434 sider, 249,- kr. (abonnementspris 200,- kr.). ISBN 978-87-7695-043-9.

Rumi før og nu, Øst og Vest

Jalal al-Din Rumis liv, lære og digtning

Den iranske mystiker og digter Jalal al-Din Rumi er i disse år fænomenalt populær i Vesten. I USA er han således den mest læste digter overhovedet. Franklin Lewis' bog er en grundig, morsom og lærd behandling af den historiske Rumi og af de moderne tolkninger af de dansende dervishordeners grundlægger.

Franklin Lewis: **Rumi før og nu, Øst og Vest**. Ca. 700 sider, ca 349 kr. (abonnementspris ca. 300 kr.)

Frakeres
som brev

**Forlaget Vandkunsten
Lindgreens Allé 20C
2300 København S**

Kvinder i Koranen

Koranens forskellige kvindeskikkelser tjener i den islamiske tradition som eksempler til efterfølgelse. Det gælder både de kvinder, der omgiver de præislamiske profeter, såsom Eva, Zulayka og Jomfru Maria, og Muhammads hustruer, især Khadija og Aisha, som også er omtalt i hadith- og sira-litteraturen. Kvindeskikkelserne er dog sammensatte, og billedet af dem har ændret sig gennem tiden. I denne bog viser Barbara Freyer Stowasser, hvilke aspekter af kvindeskikkelserne muslimske lærde op gennem tiden har vægtet, og hvordan de til stadighed præsenteres og opfattes som rollemodeller for muslimske kvinder.

Barbara Freyer Stowasser: **Kvinder i Koranen. Helligtekst, tradition og fortolkning**. Oversat af Dorte Bramsen og tilrettelagt af Carl Zakrisson og Åse Eg Jørgensen. 16 x 24 cm, 340 sider, indbundet. Pris 249 kr. (abonnementspris 200 kr.). ISBN 978-87-91393-83-9.

Få bøgerne tilsendt

Tegn abonnement på Carsten Niebuhr Biblioteket og få automatisk tilsendt alle udgivelser i serien med rabat. Abonnenter modtager desuden gratis Carsten Niebuhr

Bibliotekets lille blad, hvor danske og internationale forfattere behandler temaet for kommende bind. Man kan også tegne abonnement på bladet alene, uden at abonnere på bøgerne. Det koster 80 kr. årligt.

Kopier, skriv af eller klip ud. Kuponen sendes til Forlaget Vandkunsten, Lindgreens Allé 20 C, 2300 København S
Eller bestil bøgerne på www.forlagetvandkunsten.dk

Ja tak!

☐ Jeg tegner **abonnement på Carsten Niebuhr Biblioteket** og modtager løbende blade og bøger.

Jeg sørger selv for eventuelt at afbestille udgivelser. Send mig fra start nedenstående bøger med rabat:

☐ Jeg tegner IKKE abonnement, men bestiller følgende bøger til ordinær bogladepris:

☐ Crone og Shmoleh: *De fremmedes bog*. 198/158 kr.

☐ Rudolph Peters: *Jihad i klassisk og moderne islam*. 198/158 kr.

☐ Oleg Grabar: *Alhambra*. 248/198 kr.

☐ Olivier Roy: *Den globaliserede islam*. 198/168 kr.

☐ Michael Cook: *Koranen. En meget kort introduktion*. 148/128 kr.

Carsten Niebuhrs *Rejsebeskrivelse fra Arabien og andre omkringliggende lande*, i 2 bind, 398/298 kr. pr. bind

☐ Bind 1

☐ Bind 2

☐ Robert Irwin: *1001 nat. En indføring*. 228/180 kr.

☐ *Min Sundheds Forliis*. Frederik von Havens rejsejournal fra Den Arabiske Rejse 1760-1763. 350/250 kr.

☐ Roy P. Mottahedeh: *Profetens Kappe*. 269/200 kr.

☐ Sami Zubaida: *Ret og magt i den islamiske verden*. 249/200 kr.

☐ A.W.Dinesen: *Abd el-Kader og Forholdene mellem Franskmænd og Arabere i det nordlige Afrika*. 249/200 kr.

☐ Annemarie Schimmel: *Små paradiser*. 249/200 kr.

☐ Jakob Skovgaard-Petersen · Johannes Pedersen · Hans Munk Hansen: *Al Azhar*. 249/200 kr.

☐ Barbara Freyer Stowasser: *Kvinder i Koranen. Helligtekst, tradition og fortolkning*. 249/200 kr.

☐ Jeg tegner KUN abonnement på Carsten Niebuhr Bibliotekets **præsentationsblad**, som koster 80 kr. om året for 3-4 numre. Alle bestillinger tillægges forsendelse.

Navn

Adresse

E-mail
